

19–20 квітня у м. Банській Бистриці відбувалася конференція «Словацька республіка 1939–1945 очима молодих істориків», в якій брали участь представники ЦДВР. Володимир В'ятрович, директор Центру виступив із доповіддю «Чехословаччина 1945–1948 років очима українських повстанців». Окремо домовлено про дальшу реалізацію спільного проекту «Діяльність українського націоналістичного підпілля у Словаччині 1945–1948 рр.» Для цього готується і незабаром буде підписана угода про співпрацю між ЦДВР та Університетом Матея Бели у Банській Бистриці. Під час конференції встановлено контакт зі словацьким Інститутом національної пам'яті і чеською Комісією документації та досліджень злочинів комунізму.

Налагоджена ЦДВР міжнародна співпраця корисна і щодо запозичення передового закордонного досвіду у галузі збереження національної пам'яті, і щодо популяризації у світі тематики українського визвольного руху. Тому найближчим часом вона поглиблюватиметься та поширюватиметься, охоплюючи нові закордонні інституції.

Ігор ДЕРЕВ'ЯНИЙ

ПАВЛОКОМА-2006: ПРИМИРЕННЯ ЧИ ПОСИЛЕННЯ КОНФЛІКТУ?

Ідея відкриття меморіалу загиблим українцям у с. Павлокомі на території Польщі за участю президентів та найвищих церковних ієрархів обох держав – великий крок назустріч примиренню двох націй у гострих та болючих питаннях історії. Згадаймо про відкриття 2003 р. в тому ж таки селі меморіалу загиблим полякам за участю президентів України та Польщі. Тоді поляки затаврували українців як убивць, не зваживши на шовіністичну політику польської влади щодо українського населення на Волині у 1920–1930-х рр., що й призвела до подій 1943 р. Здавалося б, цього дня – 13 травня 2006 р. – мала відновитись історична справедливість, запанувати відчуття моральної сатисфакції та душевного умиротворення: «Нарешті зрозуміли!», «Нарешті визнали!»

Та не завжди бажане стає дійсним. Уже порівнюючи промови української та польської сторін, відчуваємо великі відмінності у постановці та розв'язанні проблем. Вони стосуються передовсім ставлення до своєї історії, вшанування героїв та жертв подій, що минули.

Щоб роз'яснити проблему, варто навести історичну довідку про події в с. Павлокомі на Перемищині. Трагедія відбулася 3 березня 1945 р. У ніч на 3 березня кількасот поляків Армії Крайової (АК) на чолі з поручником Юзефом Бісом – «Вацлавом» напали на с. Павлокому, де жили здебільшого українці. Цієї ночі загинуло близько 50 осіб, серед них багато жінок та дітей. Наступного дня поляки розпочали у селі пошук «банд УПА», коли ж їх не виявили, то вдалися до розправи над мирним населенням. Українців загнали до церкви, де катували, а потім усіх розстріляли. Особливою жорстокістю відзначилися при вбивстві священика – його, прив'язавши до коня, волочили по дорозі, а потім били кийками, поки він не помер. Убитих українців закопали у ямі, не поставивши жодного хреста, не відправивши Служби Божої. За твердженням історика Євгена Місила, в Павлокомі було знищено від 366 до 500 осіб. Є й інші відомості: від 300 до 600 осіб.

Урочистості 13 травня 2006 р. почалися з літургії, а проповідь виголосив кардинал Любомир Гузар. Він, не згадуючи безпосередньо про проблему та дотримуючись принципів умиротворення, толерантності до обох народів, спонукав просити пробачення та пробачати. Промова архієпископа Юзефа Міхаліка (Голови Поль-

Меморіал загиблим українцям у с. Павлокомі

ської єпископської конференції РКЦ) дещо повторювала слова Блаженнішого Любомира, – він наголосив на примиренні як вияві сили, а не слабкості.

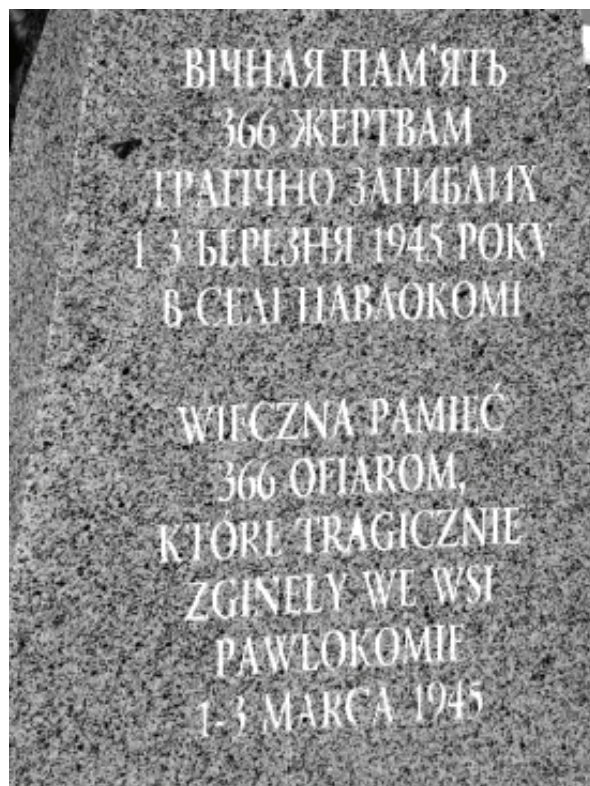
Попри це прозвучали й тези, що ставлять під сумнів щиросердне бажання польської сторони «простити та бути прощеними». Зокрема, польський архієпископ висловив дві досить контраверсійні думки. Він ствердив, що в Павлокомі спочатку загинули поляки, а вже потім українці (підкреслюючи відтак справедливість дій АК). Також, Ю. Міхалік зазначив, що хоча обидва народи були дружніми, разом працювали, ходили до церкви, проте внаслідок війни між ними виникла ненависть. Однак святий отець забуває, що українці та поляки ніколи не працювали разом, адже їхні соціальні статуси були кардинально різними, і до однієї церкви рідко коли ходили – через відмінну конфесійну належність. Поляки переслідували українську сільську інтелігенцію – переважно греко-католицьких священників – ще від 20-х років ХХ ст.

«Біль зродив біль, – вів далі архієпископ, – загибель кількох десятків поляків призвела до загибелі українців». І справді, напередодні павлокомської різанини в селі зникло (за польською версією – знищено вояками УПА) 11, а за іншими даними – 8 поляків (мешканці села повідомляють, що це були вояки). Тож бійці АК вчинили розправу над мирним населенням як акт помсти, правда, згарячу не помітили, що знищили 366–500 цивільних осіб. Е. Місило говорить, що 1945 р. загонів УПА у цій місцевості не могло бути, адже внаслідок просування радянської армії на захід українське підпілля передислокувалося в гірські райони (у Бескиди). Польський військовий загін Юзефа Бісса 29 травня 1945 р. потрапив у засідку НКВД неподалік Павлокоми та був знешкоджений. Це наштотує на думку про знищення 8–11 поляків саме радянськими спецслужбами з метою розбурхати міжнаціональний конфлікт.

Президент Республіки Польща Л. Качинський вважає, що зустріч у Павлокомі відбулася, «щоб разом віддати шану українським та польським жертвам минулих років», хоча, здавалося, урочистості було присвячено відкриттю меморіалу убитим українцям та вшануванню пам'яті українських жертв, а не польських. Очевидно, він мав на увазі пам'ятник польським «жертвам» біля костелу в с. Павлокомі...

До речі, відмінність написів на польському та українському монументах шокує. Напис на пам'ятникові українцям виглядає так: «Вічна пам'ять 366 жертвам трагічно загиблих 1–3 березня 1945 року в селі Павлокомі», нижче – той самий текст польською мовою. Жодного слова немає про те, що ці люди не просто загинули, а були розстріляні, що вони були українцями, і розстріляли їх вояки **польського** військового формування. Натомість на польському пам'ятнику напис разить своєю ворожістю: «Пам'яті поляків – мешканців села Павлокоми, котрі в 1939–1945 роках загинули від рук українських націоналістів «na nieludzkiej ziemi». Зміст останніх слів розуміємо як «на варварській землі». Під написом складено список із 38 осіб. Напрошується висновок: події 1939–1945 рр. у польській історії – це суто українсько-польський конфлікт, а німецьких та радянських репресій не було взагалі. Подібні речі пояснюються лише безхребетністю української сторони та шовіністичними настроями польської.

Відтепер навряд чи влада торкатиметься багатьох невирішених питань польсько-української історії ХХ ст. Домовленості про відкриття меморіалів виконано, президенти «примірили» обидві нації – усе гаразд.

Напис на меморіалі загиблим українцям у с. Павлокомі

«Примирення» відбулося лише між державами, але не між народами. Польські шовіністичні організації й надалі будуть розпалювати вогонь ворожнечі, а українська сторона, на жаль, не здатна на більше, ніж мовчки спостерігати за подіями та ковтати образи.

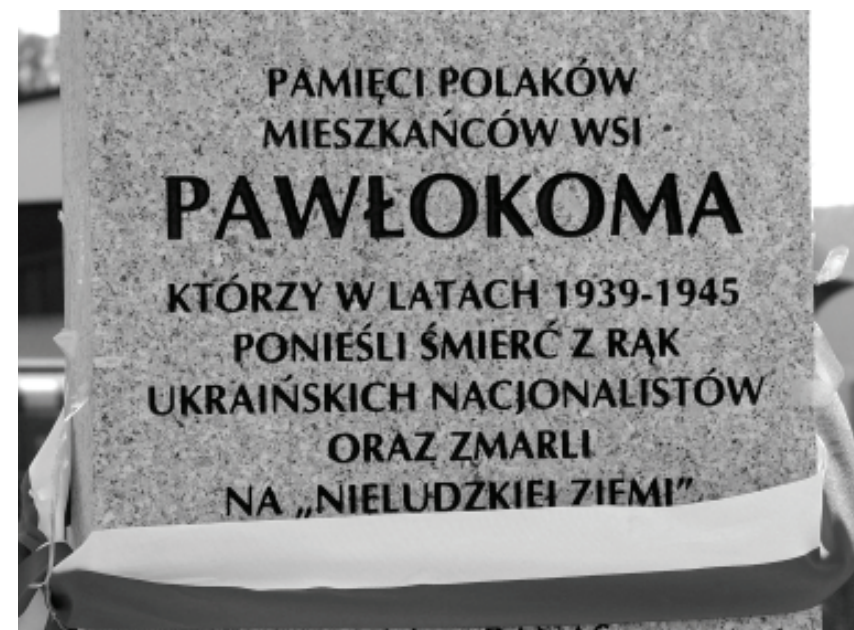
Проте незмінним залишився стан ідеологічного розвитку в державах. Поляки розуміють значення історії, зокрема вшанування загиблих героїв, для виховання національної свідомості польської молоді. Це засвідчує освітня політика їхньої держави, розвиток наукових інституцій (IPN).

Натомість в Україні досі не визначили, яка історія є українською, які саме історичні питання найгостріше стосуються української честі: використання українців у якості «гарматного м'яса» під час війни 1939–1945 рр. ми ще досі називаємо «Великою Вітчизняною

Війною». Те, що польська влада провадила політику колонізації на українських землях у 30-х рр. XX ст. – закривала українські школи, усувала українців з керівних посад, переслідувала українську інтелігенцію, а потім знищувала українське цивільне населення, – ми називаємо українсько-польським конфліктом (а не геноцидом поляків проти українців). Коли ж мова заходить про українців, які в 40-х рр. піднялися на захист своїх земель, то Президент України заявляє, що «в цій історії є моменти, за які стає соромно», оскільки визвольна боротьба призвела до людських втрат.

У результаті Україна не домоглася визнання польських злочинів проти українців на своїх землях, натомість поляки дістали підтвердження від української сторони, що боротьба польських вояків проти ЗУНР у 1918–1920 рр. була справедливою. Україна по жертвувала історичною правдою заради майбутніх дружніх стосунків.

І що робити тим українцям та їхнім родинам, які постраждали від тогочасних подій? Адже вони не потребують ані жодних пільг, ані надбавок до пенсій та інших соціальних вигод, вони вимагають лише визнати те, що було. І тільки це є запорукою остаточного примирення.

Напис на меморіалі загиблим полякам у с. Павлокомі